

Βασίλη Παππά, «Το Ποινικό Πρόβλημα», Σάκκουλας, Αθήνα, 1986

του Αντώνη Δ. ΜΑΓΓΑΝΑ

Τομέας Εγκληματολογίας

Πάντειος Α.Σ.Π.Ε.

Θάθελα να ξεκινήσω τη βιβλιοκρισία αυτή με δυό διαπιστώσεις: Η πρώτη είναι πως πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό βιβλίο όπου οι θεωρητικά πλήρως τεκμηριωμένες θέσεις του συγγραφέα στηρίζονται πάνω στην πολύχρονη προσωπική του εμπειρία σαν εισαγγελέας πράγμα συνήθως σπάνιο για ένα επιστήμονα που απομακρύνεται σταδιακά από την «πρακτική» του τομέα του.

Το βιβλίο αυτό δίνει με σαφήνεια και απλότητα τις σπουδαιότερες τάσεις και προβληματισμούς, γύρω από το ποινικό πρόβλημα κι αυτό από ένα μεγάλο ουμανιστή το Β. Παππά. Ο ίδιος αναφέρει χαρακτηριστικά στον πρόλογό του πως το περιεχόμενο του συγγράμματός του δεν ανήκει ούτε στην ποινική θεωρία ούτε στην Εγκληματολογία. Εμφορεύεται από μια μεταποινική και μετεγκληματική προοπτική. Συνδυάζεται όμως αυτή η προοπτική κυρίως με τα προσωπικά του βιώματα: «'Ως δικαστικός λειτουργός είχα την τύχη, ή την ατυχία, να συναποκομίσω από την ορεινή γενέθλια γη μου, κάτι από τις φυσικές δωρεές της. Συναπεκόμισα την αίσθηση, την όραση και τη στερεότητα ενός λαγαρού ενστίκτου, που δεν με άφησε ποτέ, νομίζω, να χάσω την ταυτότητά μου ή να παγιδευτώ από υψηλές αφαιρέσεις, μεγάλους λόγους, ακράδαντες πίστεις, αυθεντικές αλήθειες, αγοραίες ιδεολογίες, τραγικές αποστροφές, απόλυτες ιδέες και κοσμοσωτήριες χίμαιρες.

[...] Οι παγιωμένες έτσι προκαταλήψεις, τα μεταφυσικά πλάσματα και τα αρνητικά στερεότυπα, που κατακλύζουν και καθορίζουν τη δικαστική αγορά, δεν συμφιλιώθηκαν μαζί μου. Έξω από την προσωπική μου εμπειρία, δεν υιοθετούσα ποτέ γνώμες, κρίσεις, και θέσεις, χωρίς σκεπτικισμό και καχυποψία».

Η δεύτερη διαπίστωση που κατ' αρχάς ξενίζει κάποιον που δεν γνώρισε το Β. Παππά είναι η εξής. Πως ένας λειτουργός της ποινικής δικαιοσύνης μπορεί να επιτίθεται με τόσο καταλυτικό τρόπο κατά του συστήματος που υποτίθεται πως πρέπει να υπηρετεί. Όμως ο ίδιος μας δίνει την απάντηση με πολύ επιγραμματικό τρόπο: «Διέκρινα [...] ότι η άσκηση της ποινικής δικαιοσύνης, στην οποία είχα ταχθεί, είναι κατά κानόνα και μάλιστα κατά την αντιπροσωπευτική της έκταση και φύση — προσωπείο του εξουσιάζειν. [...] είναι ένας διαρκής, ιδιότυπος και αυτοτροφοδοτούμενος πόλεμος [...] και όπως πάντοτε στον πόλεμο, στον κάθε πόλεμο — και σ' αυτόν που γίνεται στο όνομα της πιο υψηλής ηθικής ιδέας — ο μεγάλος ηττημένος είναι ο άνθρωπος. Και πρώτο θύμα του είναι η αλήθεια».

Εξ άλλου όταν θυμάμαι, σαν τελειόφοιτος της Νομικής τότε, τις συζητήσεις που είχαμε με το συγγραφέα του οποίου οι ιδέες μέσα από

την **Ποινική Επιθεώρηση** με είχαν τόσο επηρεάσει στις μετέπειτα επιλογές μου, θυμάμαι την πνευματική του συγγένεια με το μεγάλο Casamayor. Και ο τελευταίος σε μια συνάντησή μας στο Παρίσι μούχε πει. «Ο καλλίτερος τρόπος για να χτυπήσεις ένα σύστημα είναι από τα μέσα και όχι απ' έξω. Η δουλειά είναι τότε πιο αποτελεσματική και μιλάς με γνώση των πραγμάτων». Την ίδια πολιτική ακολούθησε και ο Β. Παππάς γι αυτό και η κριτική του μέσα από τις σελίδες αυτές εκτός από την εγκυρότητά της είναι και πραγματικά καταλυτική.

Το βιβλίο βασικά αποτελείται από τρία μέρη. Το πρώτο κείμενο είναι μια διάλεξη που δόθηκε στο δικηγορικό σύλλογο το 1984. Το δεύτερο μέρος, κατά τη γνώμη μας το πιο ουσιαστικό, είναι οι εκτενείς παραπομπές και σημειώσεις του πρώτου κειμένου. Ο συγγραφέας τελειώνει με τις σκέψεις του αναφορικά με το μύθο της ποινής.

Στις διεξοδικές αναλύσεις του ο Β. Παππάς εκθέτει τις κυριότερες εγκληματολογικές θεωρίες που προέρχονται από το συναινετικό και από το συγκρουσιακό πρότυπο, επιμένει στο ρόλο και τις συνέπειες της στερητικής της ελευθερίας ποινής, στο φόβο του εγκλήματος και το ρόλο του τύπου στο θέμα αυτό και ρίχνει το βάρος και την προτίμησή του στις καταργητικές θεωρίες του Louck Hulsmann όχι μόνο υπό την έννοια της κατάργησης της ποινής αλλά ολόκληρου του ποινικού συστήματος. Οι διάφορες θεωρίες και απόψεις εκτίθενται με πληρότητα, σαφήνεια και κριτική προσέγγιση δείχνοντας έτσι τη βαθειά γνώση από το συγγραφέα του πεδίου που αναλύει. Θάταν άδικο να δίναμε εδώ έστω και ενδεικτικά μερικές από τις τάσεις και από τη βιβλιογραφία που έχει χρησιμοποιηθεί. Είναι τόσο πολλή και τόσο πλήρης.

Ο Β. Παππάς είναι σκληρός απέναντι στο ποινικό δίκαιο με την κλασική του μορφή. Παρ' όλα αυτά του αναγνωρίζει τη μακροβιότητα που του προσδίνει η αρχή του κατεστημένου.

«Περιέργως όμως, σ' αυτήν την προιούσα παρακμή του πληθωρικού δικαίου των νόμων, το ποινικό δίκαιο και η έμπρακτη εφαρμογή το έδειχνε ανθεκτικότερο από τους άλλους δικαιοδικούς κλάδους. Την αίσθηση αυτή προκαλούσε με κάποιες συνεχείς επίπλαστες και βερμπαλιστικές ανακαινίσεις, με τεχνικές μεταρρυθμίσεις, με την εύκολη κοινωνιολογία του «καλού» επί του «κακού» με τον επιφανειακό θεατρinισμό της πάλης κατά του εγκλήματος, με τη διατυμπανιζόμενη ηθικοπαιδαγωγική αποστολή του, με την άκριτη στήριξη των a priori θέσεων του από την παραδοσιακή εγκληματολογία. [...] Έδειχνε έτσι να είναι από τα σεβάσματα εκείνα παρελθόντα, που επικαλύπτουν του αρχαϊσμούς τους και ακολουθούν τους ανθρώπους σαν τη σκιά τους και να πορεύεται μάλλον αισιόδοξα τη δική του αυτόνομη πορεία. Τα φαινόμενα όμως εξαπατούσαν. Και η διάψευση επήλθε έντονη, ραγδαία και πλήρης. Το καθιερωμένο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, αποδείχθηκε ιδιαίτερα εύτρωτο και ευάλωτο στην εκθεμελιωτική δίνη των νέων καιρών».